

BUDDHA MUNGAGA SUHTLEMISE ETIKETT

BUDDHA MUNGAGA SUHTLEMISE ETIKETT

Dhammavinaya Instituut
Eesti Theeravaada Sangha
Tallinn, 2023

BUDDHA MUNGAGA SUHTLEMISE ETIKETT

Autor: Auväärne Ṭhitaṅṅa
(Andrus Kahn, MA ja
PhD buddholoogias)

Kirjastaja: Eesti Theeravaada Sangha

Aadress: Karnapi tee 10, Tallinn,
74021 (Aegna saar)

Koduleht: www.sangha.ee

Telefon: +372 511 1115

Kujundaja: Mettābodhi (Taavi Oolberg)

Trükikoda: PrintStart, www.printstart.ee

ISBN: 978-9916-9624-6-6

„Buddha mungaga suhtlemise etikett“ on dhamma kink ja mõeldud ainult tasuta jagamiseks. Seda taskuraamatut võib kopeerida ja uuesti kujundada, küljendada, trükkida, avaldada ning levitada mistahes kandjal, tingimusel, et kogumiku (1) koopiad tehakse tasuta kättesaadavaks, (2) pealkirja ja sisu ei muudeta ning (3) tõlked vastavad algtekstile. Autor palub lugupidavalt, et selle dhamma kingi kasutamine oleks kooskõlas Buddha dhamma ning seda järgiva kogukonna väärtuste ja põhimõtetega.

Sisukord

Sissejuhatus	7
Riietus	11
Templisse sisenemine	12
Suhtlemine	16
Buddha kuju austamine	25
Pildistamine	26
Annetamine	28
Sobimatu käitumine	31
Mida teha, kui ei tea, kuidas käituda?	33
Mõisted	34

Sissejuhatus

Käesolevas juhendis on toodud põhilised käitumistavad ja -reeglid nii ametialaseks kui ka igapäevaseks suhtlemiseks bhikkhudega ehk Buddha munkadega. Osa juhendis esitatud reegleid ja norme on sätestatud bhikkhude kõlblus- ja käitumisjuhiste kogumikus ehk vinajas, mis võib koolkonniti erineda. Teised aga on kujunenud läbi aastatuhandete.

Buddha õpetuse järgijate peamiseks eesmärgiks on tarkuse, kõlbluse ja keskenduse arendamise teel dukkha ehk kannatuse lõppemise ja nibbaana ehk vaibumise saavutamine ning sansaarast (*samsāra*) ehk sünni-surma rattast lõplik väljumine.

Templi külastamiseks ei pea olema Buddha järgija. Munkade kogukond ehk sangha on avatud kõikidele inimestele, sõltumata usutunnistusest, rahvusest ehk etnilisest kuuluvusest, rassist, nahavärvusest, seksuaalsest sättumusest, sotsiaalsest staatusast, isiklikest veendumustest jms.

Kui inimene pole buddhaliku kultuuriga tuttav, saab ta templeid või Buddha õpetust jagavaid ja teostavaid keskuseid külastades järgida siintoodud viisakus- ehk etiketireegleid, mis on olulised selleks, et näidata üles teadlikule inimesele omast buddhalikku kultuuri austavat ning lugupidavat suhtumist.

Külastades buddhalikke templeid või keskuseid, kus viibivad bhikkhud ehk Buddha mungad, kogetakse tavaliselt rahu ja vaikust. Buddhalikes templites ja keskustes järgitavad viisakusreeglid on enamjaolt samad, mis teistes kultuurides, kuid on ka erinevusi.

Tempel on koht, kus buddhalased käivad bhikkhudega suhtlemas, Buddha kaju ees austust avaldamas, õlilampe ja viirukeid põletamas ning mõtlustamas ja meelt arendamas. Igasugune mitteaustav käitumine, nagu nt templi territooriumil suitsetamine, alkoholi tarbimine, ebaviisakalt ja valju hää-

lega rääkimine vm moel kõlbetu ja sobimatu käitumine võib põhjustada buddhalaste seas solvumist, kurbust või häiritust.

Riietus

Templisse või bhikkhuga kohtumisele minnes on sobilik kanda kinniseid, pikki, soovitatavalt avaraid ja valget või heledat värvi riideid.

Lahtine dekoltee ja paljad õlad (ka meeste puhul) tuleb templisse minnes kinni katta. Naistel on sobimatu kanda lühikesi, põlvest kõrgemaid pükse või seelikut. Pikemaid pükse peaks kandma ka mehed. Vältima peaks kitsaid, liibuvaid riideid ning eelistama avaramat riietust, milles on mugav kumardades austust avaldada ning mediteerida.

Jalatsid tuleb jätta vastavalt templi külastamise korrale kas templi trepi ette või ukse taha, sokid võivad jääda jalga. Meditatsiooniretriidil osaledes või pühade ajal kloostrisse annetama, abistama või mõtlustama minnes kannavad nii mehed kui naised valget värvi riideid, kuna valge värv sümboliseerib puhtust ja valgustumist. Bhikkhuga kohtumisele minnes ei sobi end lõhnastada, meikida ega ühelgi muul moel kaunistada.

Templisse sisenemine

Enne templisse sisenemist lülitage mobiiltelefon välja ja eemaldage kõrvaklapid. Ärge suitsetage, ärge sülitage maha ega näringe nätsu. Võtke jalatsid jalast, päike-seprillid eest ja müts peast.

Templisse sisenemisel liiguvad naised naistele mõeldud alale ja mehed meestele mõeldud alale. Seda reeglit järgitakse buddhistlikus kultuuris nii templis kui ka meditatsioonikursustel.

Juhul kui ilmikud sisenevad templisse või väljuvad templist koos bhikkhuga, liigub bhikkhu ees.

Tervitamine

Bhikkhu poole pöördutakse eesti keeles tiitliga „Auväärne“ või „Auväert“, ja selle kirjutamisel kasutatakse ülimussuurtähte. Juhul kui bhikkhu nimi on teada (näiteks Saṅghabodhi), lisatakse tiitlile ka nimi, nt „Auväärne Saṅghabodhi“. Kirjalikes tekstides (ametlik tunnistus, diplom, kutse vms) võib vajadusel lisada ordineeritud nime tahta ka kraadi ja ilmaliku nime, nt: (Dr. Andrus Kahn).

Theeravaada bhikkhud üldjuhul ei tervita ega jäta hüvasti kättpidi, vaid asetavad tervituseks peopesad kokku. Kuna kätlemine on pigem kultuuripõhine rituaal, sõltub see bhikkhust, kas ta kätleb või mitte. Reeglina ulatab bhikkhu esimesena käe, andes sellega märku, et tema vinaja tõlgendus lubab kätelda.

Kuna bhikkhu vinaja keelab naise puudutamise, ei tohi bhikkhu naist kätelda. Ametlikul vastuvõtul, kus tavaliselt ulatab käe esimesena võõrustaja, tuleks ebamugavate olukordade ennetamiseks küsida

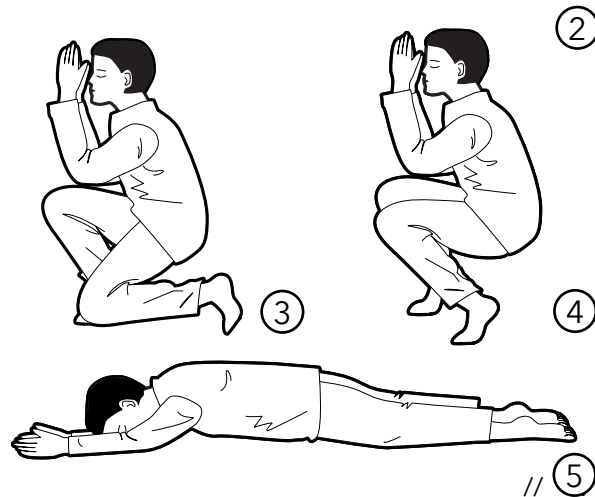
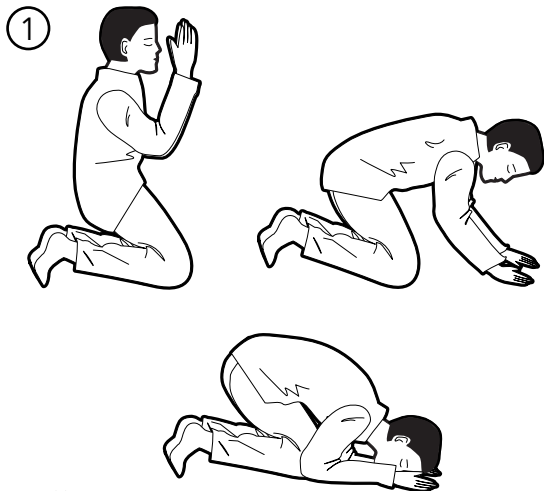
eelnevalt bhikkhult infot tema vinaya kohase, sobiva tervitusrituaali kohta.

Tervitada ja hüvasti jätta ei sobi üle templi ukse lävepakul, ka ei sobi astuda templi lävepaku peale.

Reeglina ei kummarda bhikkhu ilmiku ees, kuigi võib austuse märgiks seda teha.

Peale hüvastijätmist pole kohane bhikkhule kõva häälega järele hüüda.

1. **Vieeosaline austuse avaldamine** (*pañcaṅga namaskāra*)
2. **Kokkupandud peopesadega austuse avaldamine** (*añjali-karaniya-namaskāra, añjali-kamma-namaskāra*)
3. **Pooleldi (ühel) põlvel austuse avaldamine** (*aḍḍha-jāṇuka namaskāra*)
4. **Kükitades austuse avaldamine** (*ukkuṭika-namaskāra*)
5. **Tüve[taoline] (pikali) austuse avaldamine** (*daṇḍa-namaskāra*)

Suhtlemine

Enne bhikkhuga suhtluse alustamist avaldab ilmik austust. Selleks laskub ta põlvedele ja kummardab kokkuasetatud kätega bhikkhu ees kolm korda, avaldades see läbi austust nii Buddhale, dhammale kui ka sanghale. Kui seda pole võimalik teha (tänaval vm), asetab ilmik käed kokku ja teeb bhikkhu ees seistes kerge kummarduse.

Paljudel eestlastel võib esialgu olla raske kummarda ja põlvitada teise inimese või Buddha kuju ees. Sel juhul võib enesele meenutada, et austusavaldus ei pea olema suunatud ainuüksi konkreetsele mungale kui isikule, vaid bhikkhu ees kummardades avaldatakse austust kolmele kalliskivile – Ülimale Buddhale, kannatustest vabane misele juhtivale dhammale kui ka kõlbelisele sanghale. Noorbhikkhule austuse avaldamine tuletab talle meelde ühiskonna ootuseid, tema rolli kogukonnas ning võetud kohustuste järgimise olulisust, mis omakorda innustab algajat bhikkhut veelligi rohkem püüdlema.

Kummardamine ja põlvili austuse avaldamine on ühtlasi ka meelearjutus, mis vähendab uhkuse plekki (*kilesa*) ja jõustab alandlikkuse voorust. Täieliku tähelepanuga austuse avaldamisele keskendumine arendab teadlikkust (*sati*) ning puhastab meelt plekkidest. Seeläbi saab bhikkhule või Buddha kujule austuse avaldamise muuta oskuslikuks meelearjutuseks, mis arendab kõlbelist käitumist, juhib kannatustest eemale ning julgustab eeskujuga teisi kõlbelisele käitumisele.

Bhikkhuga suheldes istub ilmik alati bhikkhust madalamal toolil. Kui madalamat tooli pole käepärast, istub ilmik põrandal.

Templis on sobilik rääkida võimalikult vaikselt. Äärmiselt sobimatu on rääkida bhikkhuga kõrgendatud toonil, üleolevalt, naeruvääristavalt või halvustavalt.

Bhikkhuga suhtlemisel on viisakas rääkida **kolmandas isikus**, nt: „Kas Auväärne bhikkhu Saṅghabodhi sooviks vett?“ Ju-

hul, kui bhikkhu nime pole teada, võib bhikkhu poole pöörduda ainult tiitlit kasutades, nt: „Kas Auväärne bhikkhu sooviks vett?“ Sõna bhikkhu asemel võib kasutada ka bhante. Kes peab aga sellist suhtlemist kummaliseks või harjumatuks, võib bhikkhut ka teietada. Samas, mõnes olukorras, nt emaga või lähedaste sõpradega kohtumisel võib teietamine mõjuda kunstlikult. Sel juhul valib bhikkhu ise, kas ta suhtleb kolmandas isikus, teietab või sinatab.

Kolmandas isikus rääkimine ja teietamine aitab luua ning säilitada teatavaid piire ja austust, mis on bhikkhuga suhtlemisel ning dhamma õpetamisel olulised ja vajalikud.

Bhikkhud võivad kasutada ilmikutega suheldes ka tiitleid (härra, proua jms) ning aupositsioone (Teie Majesteet, doktor, professor jt.).

Bhikkhu poole pöördumisel kasutatakse reeglina pühitsemisel antud nime nt, Auväärne Saṅghabodhi. Juhul, kui pühitse-

misel antud nimi pole teada, võib kasutada ka ilmalikku, ehk passis olevat nime, nt: Auväärne Toomas.

Ilmikul ei sobi eirata sobimatu suhtlemisviisi vm käitumise kohta tehtud bhikkhu märkust, juhust või manitsust.

Bhikkhuga ei sobi rääkida:

- riigijuhtidest
- valitsejatest
- poliitikutest
- röövlitest
- sõjaväest
- hädaohtudest
- lahingutest
- söögist-joogist
- riietusest
- voodist/mööblist
- lillekimpudest ja vanikutest
- parfüümidest
- nii elavatest kui surnud sugulastest
- sõidukitest
- küladest ja linnadest
- naistest
- kangelastest
- kuulujuttudest
- tühjast-tähjast (filosoofiast mineviku ja tuleviku heietustest)
- maailma veekogude jms päritolust (loomisest)
- usu hävimisest
- igavese elu uskumusest
- maisest kasust ja kahjust
- universumist
- eneserahuldusest (st naudingutest)
- enesealandusest (st piinadest vaevadest)
- hingest
- kas Buddha eksisteerib ka peale surma või mitte

Oluline on meeles pidada, et bhikkhude vinaja ehk kõlblus- ja käitumisjuhised keelab bhikkhul õpetada dhammat sellele:

- kellel on käes päikesevari jalutuskepp või lõikeriist (nuga, mõõk vms);
- kellel on jalas kingad sandaalid vm jalanõud;
- kellel on peas müts turban vm peakate;
- kes istub bhikkhust kõrgemal;
- kes hoiab ülestõstetud põlvi kätega ümbert kinni

- kes on pikali;
- kes on sõidukis;
- kes istub samal ajal kui bhikkhu seisab;
- kes kõnnib bhikkhust eespool;
- kes kõnnib jalgteel, samas kui bhikkhu kõnnib jalgtee kõrval.

Eeltoodud dhamma õpetamise tingimused ei kehti juhul, kui tegemist on haige või väga vana inimesega.

Bhikkhu käest pole sobilik küsida tema meele arendamisega seotud saavutuste ega võimete kohta, kuna Buddha keelas bhikkhudel taoliste küsimustele vastata.

Kui bhikkhu vastab mõnele küsimusele vaikusega, tuleb seda aktsepteerida, kui vajalik, siis ka vabandada küsimuse kohatuse pärast (vaikus võib olla kõnekam vastus kui kõne).

Bhikkhuga sobib rääkida:

- tagasihoidlikkusest,
- rahulolust,
- eraldumisest,
- mitte-seotusest,
- energilisest püüdlumisest,
- vooruslikkusest,
- keskendusest,
- arukusest,
- vabanemisest ning vaibumise-ga seotud teadmisesest ja nägemusest.

Kui bhikkhu räägib Buddha antud dhammast, tõstab ilmik kokkuasetatud peopesadega käed enda ette.

Kuna vinaja keelab sõna-sõnalt dhamma tekste paali keeles koos ordineerimata inimesega retsiteerida, võib bhikkhu paluda ilmikul retsiteerimise ajaks templist lahkuda.

Buddha kuju austamine

Buddha on kõikide buddhalaste jaoks Ülim Õpetaja ning tema kuju ülima austuse ja lugupidamise objekt.

Buddha kuju poole ei sobi istuda seljaga ega osutada sõrme või jalaga. Tähelepanu juhtimiseks saab kasutada peopesaga ülespoole pööratud paremat kätt.

Buddha kuju ei ole sobilik puudutada. Ka ei tohi istuda Buddha kujule liiga lähedale või bhikkhudele mõeldud platvormile ega ületada Buddha kuju ümber oleva piiret. Buddha kuju sülle istumine või selle otsa ronimine on Tais, Sri Lankal jt buddhalikes maades seadusega karistatav. Ka ei sobi anda Buddha pead lastele palli asemel veeretamiseks.

Buddha kuju ees võib kas põlvitada või istuda ristatud või kõverdatud jalgadega nii, et jalad ei osutaks Buddha kuju suunas.

Pildistamine

Enne bhikkhu pildistamist on soovitatav bhikkhult pildi tegemiseks luba küsida. Sellega kaasneb ka suurem tõenäosus saada tehniliselt parem pilt (on võimalik rahulikult sättida kompositsiooni, teravust, valgust tehnilisi nüansse). Kui aga bhikkhu keeldub, ei sobi keeldumise põhjust küsida. Mõnikord võib põhjuseks olla pildista ja teadmatus kohalikust kultuurist või moraalinormidest (liiga avatud dekoltee, miniseelik, kohatult semulik suhtlemine vms), bhikkhu soov end mitte esile tõsta või koolkonna vinajaga seotud nõue. Keeldumine on viisakas tänuga vastu võtta ja vabandada.

Istumine

Templis ei tohi ordineerimata ilmik istuda Buddha kuju ees olevale bhikkhudele mõeldud kõrgemale platvormile.

Juhul, kui on võimalik kasutada istumismatti või -patja, tuleb need lahkudes asetada hoolikalt ettenähtud kohale tagasi.

Kokkusaamistel, konverentsidel jt üritustel palutakse bhikkhud istuma esiritta.

Võimaluse korral tuleb kasutada bhikkhude jaoks kõrgemaid toole, kõrgema seljatoega toole või asetada toolid poodiumile. Ilmikul, isegi kuningal, ei sobi istuda bhikkhust kõrgemal istmel. Sri Lankal on tavaks bhikkhu jaoks mõeldud tool katta valge lina või riidega.

Bhikkhu liigub alati esimesena nii ruumis sees kui ka uksest sisenedes ja väljudes. Toolide vahel liikumiseks jäetakse bhikkhudele eraldi liikumiskoridor.

Annetamine

Enne annetuse tegemist on kasulik bhikkhult küsida, kas ta seda annetust vajab ning milline oleks sobilik ja vinajakohaline annetus ning oskuslik annetamise viis. Täpsemalt kirjeldab bhikkhule annetamist „Vabanemise tee“ sarjas ilmunud taskuraamat: „Annetus – nii nagu õpetas Buddha“.¹

Toitu võib bhikkhule annetada koidust keskpäevani ehk kl 5:00 kuni kl 12:00. Eestis, Bodhi Templis ja WDS Aegna Meelearenduskeskuses annetatakse bhikkhudele toitu kella 11:00 ajal. Bhikkhudel on lubatud süüa peale lõunat vaid siis, kui see on meditsiiniliselt näidustatult, kui bhikkhu on pikemal reisil või mõnel muul erandlikul juhul.

Sobimatu on paluda bhikkhut süüa peale lõunat, nt õhtusöögilauda, või kutsuda baari. Samuti ei sobi bhikkhu juuresolekul süüa või näksida.

¹ Thitañāṇa bhikkhu (Dr. Andrus Kahn), Annetus – nii nagu õpetas Buddha, sarjast „Vabanemise tee nr. 3“, ETS: Tallinn, 2021.

Kui ilmikud söövad lõunat bhikkhudega samas ruumis, alustavad nad söömist pärast seda, kui bhikkhud on söömise lõpetanud.

Toidu annetamisel tuleb meeles pidada, et bhikkhu võib süüa ainult toitu, mis on antud talle käest-kätte.

See, kas bhikkhu sööb liha või kala, sõltub koolkonna vinajast kui ka bhikkhu isiklikust eelistusest. Enamasti eelistavad bhikkhud taimetoite, kuid on ka neid, kes söövad liha või kala, kui see on neile annetatud. Kuigi ka Buddha sõi liha, keelas ta bhikkhudel liha söömise juhul, kui bhikkhu näeb, kuuleb või kahtlustab, et loom on tapetud spetsiaalselt talle annetatava toidu valmistamiseks.

Otseselt on Buddha keelanud elevanti-, hobuse-, koera-, mao-, lõvi-, tiigri-, leopardi-, karu-, hääni- ja inimliha söömise, nagu ka ükskõik millise toore liha söömise.

Juhul, kui toiduannetuse tegemise ajal keerab bhikkhu oma annetuspoti tagurpidi, tähendab see, et ta keeldub sellelt annetajalt annetuse vastuvõtmisest. Kuigi taolised juhtumid on üliharvad, tuleb ilmi-
kul annetusest keeldumist aktsepteerida, vabandada ja lahkuda.

Sobimatu käitumine

Avalik amelemine, suudlemine, sobimatul viisil keha puudutamine vm iha ja kiindumust väljendav käitumine bhikkhu ees, templis või templi territooriumil on sügavalt sobimatu. Buddhalikus kultuuris peetakse seda madalaks käitumiseks (bhikkhude poolt teostatava Buddha õpetuse eesmärgiks on ihast vabanemine).

Kui bhikkhu siseneb ruumi, tõuseb ilmik koheselt püsi ja pakub bhikkhule istet ning istub ise madalamale toolile või põrandale.

Kui bhikkhu seisab, ei sobi ilmikul samal ajal istuda (v.a juhul, kui ilmik istub tervislikel või ealistel põhjustel). Samuti ei sobi istuda bhikkhu kõrvale samale toolile, bhikkhust kõrgemale istmele või talle liiga lähedale.

Nii, nagu ilmikutel on sobimatu bhikkhu ees keha paljastada, on ka bhikkul keelatud ilmikute ees oma keha paljastada. Vinaja kohaselt võivad Bhikkhu rüü alt välja paista vaid käed, jalad, kael ja pea. Seetõttu ei saa bhikkhu minna koos ilmikuga sauna pesema ega

randa ujuma. Vinaja kohaselt ei tohi bhikkhu anda nõu paaride sobivuse asjus ega olla seotud kosjaskäikude korraldamisel. Bhikkhul on naise puudutamine keelatud ja ka naisel ei sobi bhikkhut puudutada. Vinaja kohaselt ei tohi bhikkhut puudutada ka bhikkhu ema, õde ega teised naissoost lähedased ja kaugemad sugulased.

Naisele ei sobi bhikkhut seksuaalselt ahvatle- da. Vinaja keelab bhikkhul naisega kahekesi eraldatud paigas igasuguse intiimse suhtle- mise. Sellekohase reegli järgimisega väl- divad bhikkhud kuulujutte ja ennetavad hal- vustavat hoiakut (nt ei austata Tais naisi puudutavaid bhikkhusid ning usutakse, et bhikkhu puudutamine toob õnnetust).

Juhul kui bhikkhu ei saa reisimise ajal ööbida templis, võib ta erandkorras peatuda hotellis. Bhikkhu ei tohi vinaja kohaselt naise- ga reisida ja samas hotellitoas viibida ega ööbida, mistõttu tuleb bhikkhule broneerida eraldi hotellituba.

Mida teha, kui ei tea, kuidas käituda?

Olukordades, kus ei teata, milline on sobi- lik käitumine, saab toetada tavapärastele viisakusjuhistele. Oma teadmatuse pärast vabandamine ja käitumisjuhiste küsimine annab bhikkhule võimaluse selgitada, milline on selles olukorras sobilik ja vina- jaga koosölas olev käitumine.

Enamik ilmikute etiketi reegleid kehtivad ka bhikkhuga suhtlemisel. Kui bhikkhuga suhtlemine johtub elementaarsest viisa- kusest, lugupidamisest, aususest, austu- sest ja heatahtlikkusest, on see viljakas pinnas suurepärase suhte ja sõbraliku teineteisemõistmise loomiseks.

Suurepärane! Suurepärane! Suurepärane!
sādhu! sādhu! sādhu!

Mõisted

Auväärne (*bhante*) - (tiitel) ka Auväärne, Auväärt, Kõrgeauline; Buddha munga poole lugupidava pöördumise vorm. Vanema bhikkhu poole pöördumisel kasutab noorem bhikkhu väljendit Auväärne või Auline (*āyasma*).

bhikkhu (*bhikkhu*) - (m) „kerjus(munk)“, Buddha munk; kasutatakse ainult ordineeritud Buddha meesjärgijatele viitamisel.

bhikkhuni (*bhikkhuni*) - (n) „kerjus(nunn)“, Buddha nunn; kasutatakse ainult ordineeritud Buddha naisjärgijatele viitamisel.

Buddha (*buddha*) - sõna juurest √*bujh*, „see, kes on mõistnud“, mõistnu; tark. Paalikeelne epiteet, mida sageli tõlgitakse virgunuks (sõnast *bodhi*). Suure algustähega kirjutatuna viitab Põhja-Indias elanud Siddhattha Gootama'le, muudel juhtudel enne

Gootama't elanud buddhadele ja tulevastele buddhadele. Mõistmise sisuks on džhaanades keskenduse teel saavutatud kaheksa teadmist (*ñāṇa*), mille kaudu toimub lõplik vabanemine (*vimutti*) ja nibbaana ehk vaibumise (*nibbāna*) saavutamine.

dhamma (*dhamma*) - sõnast „hoidma“, „toetama“; Buddha õpetus, doktriin; põhjuslik tingitus; moraalne omadus või käitumine; fenomen või nähtus (tähendus sõltub kontekstist).

kamma (*kamma*) - 1: tegu, toiming; töö, amet; aktiivsus, tegevus. 2: kamma kui põhjus-tagajärje põhine teoseaduspära: keha (*kāya-kamma*), kõne (*vacī-kamma*) või meele (*mano-kamma*) tasandil toime pandud (tahtlik) tegu, mis tekitab teole vastava, vältimatu vilja (*vipāka*) selles või järgmis(t)es elu(de)s, mis on

aktiivne kuni teovilja mõju lakkamiseni.

nibbaana (*nibbāna*) – ka vaibumine; dukkha põhjuseks oleva iha ja kõikide teiste plekkide ning köidikute täielik ja lõplik lakkamine, mis saavutatakse arija kaheksaosalise tee teostamise kaudu. Nibbaana on Buddha õpetatud arija tee teostamise lõppeesmärk ja *summum bonum*.

oskamatu (*akusala*) – vabanemist ja vaibumist mittetoetav, ihast, vihast, mitteteadmisesest, kirest jt plekkidest võrsunud tegevus (*kamma*), kui ka selle teo vili (*kamma-vipāka*); ebasünnis, kohatu; kannatusi põhjustav; vilumatu, ebapädev. Oskusliku vastand.

oskuslik (*kusala*) – vabanemist ja vaibumist toetav, ihast, vihast, mitteteadmisesest, kirest jt plekkidest

vaba tegevus (*kamma*), kui ka selle teo vili (*kamma-vipāka*); sünnis; kohane; heaolule põhjustav; teene; vilunud, pädev. Oskamatu vastand.

plekk (*kilesa*) – ka rüve, reostus, risu; oskamatu teadvusseisund; dukkhat ja uusi sünde põhjustavate tegude (*kamma*) allikas.

sangha (*sangha, saṅgha*) – sangha, kloostriordu; munkade kogunemine; grupp; kogukond, rahvahulk; saatjaskond; mass; kogum; paljusus.

sansaara (*saṃsāra*) – „koos voolama/ minema“, olemasolust olemasollu voolamine ehk ühest sünnist teise liikumine determineerituna keha, kõne ja meele tasandil tehtud tegude (*kamma*) omadustest.

teadlikkus (*sati*) – ka teadlik-olek, tähelepanelikkus, ärksus; kirgas

teadlikkus olevikuhetkes esinevast
vahetust tajukogemusest; mälu.

vinaja (*vinaya*) – "Vinayapiṭaka's"
sätestatud bhikkhu reeglid ja juhised.
Algsest sanghast eraldunud sektide
vinajad pole täpselt samad, mis
Buddha poolt algupärasele sanghale
(mida tnp esindab theeravaada
sangha) antud vinaja.

Taskuraamatu ilmumist toetasid:

Monica Thaddey

Trükikoda

PrintStart

+372 644 0566

+372 555 15 104

Pae 8, 11414 Tallinn

printstart@printstart.ee

www.printstart.ee

Käesolevas juhendis on toodud põhilised käitumistavad ja -reeglid nii ametialaseks kui ka igapäevaseks suhtlemiseks bhikkhudega ehk Buddha munkadega.

Osa juhendis esitatud reegleid ja norme on sätestatud bhikkhude kõlblus- ja käitumisjuhiste kogumikus ehk vinajas, mis võib koolkonniti erineda. Teised aga on kujunenud läbi aastatuhandete.